Pedagogische begeleidingsdienst
Huis van het GO!
Willebroekkaai 36
1000 Brussel

LEERPLAN DERDE GRAAD SECUNDAIR ONDERWIJS

DUBBELE FINALITEIT

BASISVORMING

EERSTE EN TWEEDE LEERJAAR
(5de en 6de jaar)

LEERPLANNUMMER
3DA/BASIS

INSPECTIENUMMER
GSO-2024-1361-Gemeenschapsonderwijs-adv-V25

Versiedatum
31/01/2025

ALLE
STUDIERICHTINGEN
DERDE GRAAD
DUBBELE FINALITEIT

Inhoudstafel

Inleiding **3**

Samenhang 3
Uitgangspunten 3
Eigenheid van de studierichting 4
Doelgroep 4
Onderwijskwalificatie 5
Gepersonaliseerd Samen Leren 5
Ruimte voor het eigen pedagogisch project 5

Opbouw van de leerplandoelen **6**

Herkomst van de doelen 6
De leerplandoelen 6
Subdoelen 7
Minimale inhoudelijke afbakening 7
Nummering van de leerplandoelen 7

Leerplandoelen **8**

Sleutelcompetentie 1: Competenties op vlak van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn en op vlak van lichamelijke, geestelijke en emotionele gezondheid 8
Sleutelcompetentie 2: Competenties in het Nederlands 11
Sleutelcompetentie 3: Competenties in andere talen 19
Sleutelcompetentie 4: Digitale competenties en mediawijsheid 26
Sleutelcompetentie 5: Sociaal-relationele competenties 27
Sleutelcompetentie 6: Competenties inzake wiskunde, exacte wetenschappen en technologie 28
Sleutelcompetentie 7: Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven 38
Sleutelcompetentie 8: Competenties met betrekking tot historisch bewustzijn 40
Sleutelcompetentie 9: Competenties met betrekking tot ruimtelijk bewustzijn 43
Sleutelcompetentie 11: Economische en financiële competenties 46
Sleutelcompetentie 13: Leercompetenties met inbegrip van onderzoekscompetenties, innovatief denken, creativiteit, probleemoplossend en kritisch denken, systeemdenken, informatieverwerking en samenwerken 48
Sleutelcompetentie 15: Ontwikkeling van initiatief, ambitie en ondernemingszin en loopbaancompetenties 50
Sleutelcompetentie 16: Cultureel bewustzijn en culturele expressie 51

Minimale materiële vereisten **52**
Vakkenkoppeling **53**
Pedagogisch – didactische ondersteuning **54**

Inleiding

Samenhang

Dit is een leerplan voor de basisvorming dubbele finaliteit, derde graad. Dit leerplan moet in samenhang gelezen worden met het leerplan ‘Specifiek gedeelte dubbele finaliteit, derde graad’ van de betrokken studierichting.

Tussen het leerplan van het specifiek gedeelte en het leerplan van de basisvorming is een overlap of samenhang tussen leerplandoelen mogelijk. Indien dit het geval is, wordt dit in de GO! Navigator aangeduid, aangevuld met concrete handvaten om deze doelen op een functionele manier te integreren.

Uitgangspunten

Bij het formuleren van de minimumdoelen voor de basisvorming is er over gewaakt dat het ambitieniveau hoog ligt voor alle leerlingen. Bovenop de minimumdoelen heeft het GO!, vanuit haar ambitie om kwaliteitsvol onderwijs aan te bieden aan alle leerlingen, GO!-doelen toegevoegd. Het geheel van de leerplandoelen basisvorming is evenwichtig opgesteld met oog voor de haalbaarheid voor alle leerlingenprofielen binnen de dubbele finaliteit en met bijzondere aandacht voor het evenwicht tussen de basisvorming en het specifieke deel.

Het GO! heeft ervoor gekozen om het leerplan basisvorming te ordenen volgens de sleutelcompetenties en niet volgens vakken om op die manier een flexibele schoolorganisatie te faciliteren. Het is immers aan de school om leerplandoelen te koppelen aan leraren/vakken/vakkenclusters/projecten. Bij deze koppeling dient de school er rekening mee te houden dat de gekoppelde leraar het vereist/voldoende geacht bekwaamheidsbewijs heeft volgens de vakkenkoppeling die in dit leerplan is opgenomen.

Eigenheid van de studierichting

Onderwijs bereidt de leerlingen voor op volwaardige participatie aan het maatschappelijk leven. Naast een maatschappelijke deelname bereiden studierichtingen uit deze finaliteit de leerlingen voor op een gerichte doorstroom naar het hoger onderwijs en een vlotte overstap naar de arbeidsmarkt.

Om beide doelen te bereiken, bestaat een studierichting uit algemene vorming beschreven in dit leerplan én een specifieke vorming gericht op het realiseren van 1 of meerdere beroepskwalificaties samen met doelen eigen aan wetenschapsdomeinen, terug te vinden in een apart leerplan.
De algemene vorming is voor alle studierichtingen uit deze finaliteit identiek, de specifieke vorming uniek.

Het curriculum voor de basisvorming vertrekt van de volgende sleutelcompetenties:

- Competenties op vlak van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn en op vlak van lichamelijke, geestelijke en emotionele gezondheid
- Competenties in het Nederlands
- Competenties in andere talen
- Digitale competenties en mediawijsheid
- Sociaal-relationele competenties
- Competenties inzake wiskunde, exacte wetenschappen en technologie
- Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven
- Competenties met betrekking tot historisch bewustzijn
- Competenties met betrekking tot ruimtelijk bewustzijn
- Economische en financiële competenties
- Leercompetenties met inbegrip van onderzoekscompetenties, innovatief denken, creativiteit, probleemoplossend en kritisch denken, systeemdenken, informatieverwerking en samenwerken
- Ontwikkeling van initiatief, ambitie en ondernemingszin en loopbaancompetenties
- Cultureel bewustzijn en culturele expressie

Binnen een sleutelcompetentie en over de sleutelcompetenties heen dienen de leerplandoelen in samenhang te worden gelezen.

Doelgroep

Leerlingen die het eerste leerjaar van de derde graad aanvangen in de dubbele finaliteit hebben door het behalen van de minimumdoelen van de tweede graad de nodige basiscompetenties verworven om de overstap naar de derde graad succesvol te kunnen maken. Hoewel deze leerlingen in voldoende mate de minimumdoelen basisvorming tweede graad bereikt hebben, zal er in de praktijk verschil zijn, mede door een heterogene instroom uit zowel de dubbele finaliteit als de doorstroomfinaliteit.

Vanuit de bovenstaande vaststelling gecombineerd met verschillen qua belangstelling en aanleg op cognitief, psychomotorisch en sociaal-affectief vlak kunnen de leerlingen voor de basisvorming beschouwd worden als een zeer heterogene groep. Daarom is het belangrijk om, bij het begin van de graad, de beginsituatie van elke leerling goed in kaart te brengen om zo als lerarenteam zicht te krijgen op de kenmerken van de leerlingengroep en een leerlijn uit te werken die nauw aansluit bij de beginsituatie en de mogelijkheden van de leerlingen. Hierbij heeft het lerarenteam de vrijheid en verantwoordelijkheid om leerplandoelen in te plannen in zowel het eerste als tweede jaar van de derde graad volgens de noden, behoeften en mogelijkheden van hun leerlingengroep. Daarnaast heeft het lerarenteam de vrijheid om te bepalen op welke manier de doelen functioneel geclusterd en aangeboden kunnen worden binnen de derde graad.

Onderwijskwalificatie

Een onderwijskwalificatie geeft weer wat je moet kennen en kunnen om verdere studies aan te vatten, te functioneren in onze maatschappij of een bepaald beroep uit te oefenen. In de Vlaamse kwalificatiestructuur zijn de kwalificaties ondergebracht op 8 niveaus, van basisonderwijs tot universiteit.

Deze studierichting situeert zich op VKS-niveau 4. De uitgangspunten voor een VKS-niveau zijn:

- Kennis en vaardigheden:
    - concrete en abstracte gegevens (informatie en begrippen) uit een specifiek domein interpreteren
    - reflectieve cognitieve en productieve motorische vaardigheden toepassen
    - gegevens evalueren en integreren
    - strategieën ontwikkelen voor het uitvoeren van diverse taken en om diverse, concrete, niet-vertrouwde (maar weliswaar domeinspecifieke) problemen op te lossen
- Context, autonomie en verantwoordelijkheid:
    - handelen in een combinatie van wisselende contexten
    - autonoom functioneren met enig initiatief
    - volledige verantwoordelijkheid voor eigen werk opnemen
    - het eigen functioneren evalueren en bijsturen met het oog op het bereiken van collectieve resultaten

De verwachtingen uit de onderwijskwalificatie vormen een hulpmiddel voor leraren en vakgroepen om de afbakening van de leerplandoelen concreet vorm te geven.

Gepersonaliseerd Samen Leren

De ambitie van het GO! is duidelijk. Gepersonaliseerd samen leren betekent dat we met élke lerende, binnen een sociale context, maximaal rendement nastreven op het vlak van leervermogen, leerwinst en leermotivatie. Vanuit een sterke basis- en vakdidactiek zetten we extra in op ‘differentiatie’, het verhogen van autonomie via het aanleren van zelfregulerende vaardigheden en ‘samen leren’. We maken daarvoor gebruik van evidence-informed praktijken en een onderzoekende aanpak op school. Gepersonaliseerd samen leren in het GO! vindt geïntegreerd plaats binnen de realisatie van het totale curriculum en kan alleen gerealiseerd worden met de actieve betrokkenheid van zowel de lerende, de leraar als het (school)beleid.

Vanuit deze visie willen we samen met alle onderwijsprofessionals ons DNA ‘samen leren samenleven’ en ons pedagogisch project waarmaken. Het is ons positief antwoord op de diversiteit die we in onze klassen zien, de nood aan een groeipad naar autonomie en de nood om een samenverhaal te maken.

Ruimte voor het eigen pedagogisch project

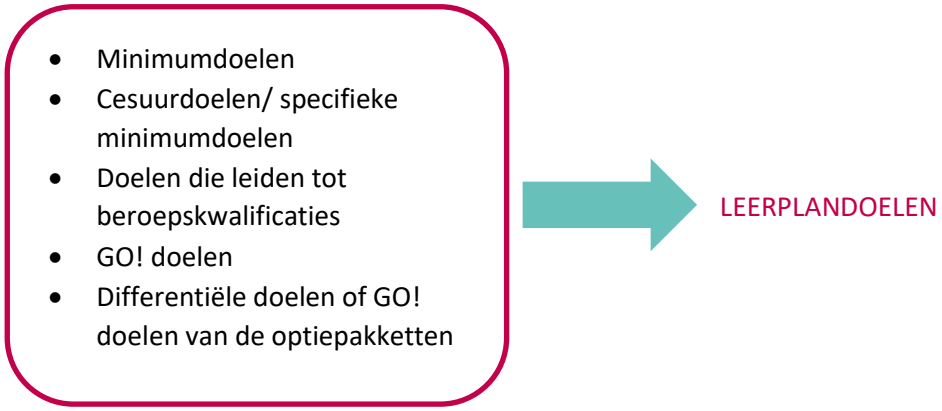
Cruciaal in elke studierichting staat de realisatie van de leerplandoelen. De leerplannen en de lessentabellen van het GO! zijn echter zodanig opgesteld dat het lerarenteam beschikbare ruimte heeft om een schooleigen pedagogisch project te realiseren:

- Enerzijds bieden de leerplannen ruimte om binnen de voorziene tijd zoals aangegeven in de lessentabel, de leerplandoelen verder uit te diepen of te verbreden;
- Anderzijds is er binnen de lessentabel vrije ruimte voorzien waarbij de school eigen accenten kan leggen.

Opbouw van de leerplandoelen

Herkomst van de doelen

De leerplandoelen van het GO! in de tweede en derde graad zijn afkomstig van verschillende bronnen:

De doelen van dit leerplan zijn afkomstig van:

- minimumdoelen
- GO!-doelen

De leerplandoelen

Elk leerplandoel heeft minimum 1 handelingswerkwoord. Een overzicht van de handelingswerkwoorden met, indien nodig, een verklaring is terug te vinden op de GO! Navigator.

Aan elk leerplandoel wordt een beheersingsniveau toegevoegd. Voor de leerplannen van het GO! maken we gebruik van een eigen GO!-taxonomie, geïnspireerd op de Taxonomie van Bloom:

- Memoriseren: Gegevens zoals begrippen, formules… kunnen ophalen zonder gebruik te maken van hulpmiddelen.
  Geen enkel leerplandoel heeft ‘memoriseren’ als beheersingsniveau. Memoriseren zonder context kan immers nooit het einddoel zijn. Memoriseren kan wel een belangrijk element zijn om een leerplandoel te realiseren.
- Begrijpen: Inzicht verwerven en dit inzicht helder kunnen weergeven, al dan niet aan de hand van voorbeelden.
- Toepassen: Formules, technieken, regels… kunnen toepassen.
- Analyseren: Op basis van nieuwe gegevens, informatie, kenmerken, verbanden… tot een besluit komen
- Evalueren: Op basis van nieuwe gegevens, informatie, kenmerken, verbanden… en aan de hand van criteria, argumenten… een oordeel onderbouwen.
- Creëren: In het kader van een probleemstelling, onderzoek, opdracht… een product ontwikkelen zoals een oplossing, een realisatie, een presentatie…

Er is geen hiërarchie tussen de verschillende beheersingsniveaus. Wel zal je om een ‘hoger’ beheersingsniveau te bereiken meestal ook gebruik maken van onderliggende beheersingsniveaus, bijvoorbeeld memoriseren om te analyseren.

In de GO! Navigator worden de beheersingsniveaus aan de hand van een filmpje uitgelegd.

Subdoelen

De subdoelen zijn niet vrijblijvend geformuleerd maar maken integraal deel uit van het leerplandoel. Elk subdoel moet bijgevolg aangeboden worden. Alle subdoelen samen dekken het leerplandoel.

Minimale inhoudelijke afbakening

Het concept van de minimumdoelen wordt doorgetrokken naar de leerplandoelen van het GO!. Dit concept houdt in dat de kennis die noodzakelijk is om het leerplandoel te realiseren niet expliciet wordt opgesomd. Indien er twijfel kan ontstaan of een bepaald kenniselement al dan niet tot het leerplandoel behoort, wordt het uitdrukkelijk vermeld via onderliggende bullets. Concreet betekent dit dat de onderliggende bullets deel uitmaken van het leerplandoel en als dusdanig ook aan bod moeten komen.

Om leerplandoelen te realiseren, is er vaktaal nodig. Hoewel vaktaal niet expliciet in de leerplandoelen wordt opgenomen, maakt vaktaal wel deel uit van het leerplandoel. Net zoals dit het geval is bij andere kenniselementen is het aan de leraar om te bepalen welke vaktaal er nodig is om het leerplandoel te realiseren.

Het gehanteerde concept vertrekt van een groot vertrouwen in de professionaliteit van de leraar. Vanuit een professionele deskundigheid zal de leraar bepalen welke kennis er nodig is om het doel te realiseren waarbij de kenniselementen die in de bullets zijn aangegeven of expliciet vermeld in het leerplandoel minimaal worden meegenomen.

Nummering van de leerplandoelen

Boven elk leerplandoel staat er een nummering. De betekenis is de volgende:

BV3_01.02 01.02

- Links in de eerste rij van elk leerplandoel staat het GO!-volgnummer (bijvoorbeeld BV3_01.02):
  - BV3: Het gaat hier over een doel basisvorming uit de derde graad
  - 01.02: Dit is het volgnummer van het leerplandoel.
    - Doelen van de vorm 01.xx hebben betrekking op sleutelcompetentie 01.
    - Het cijfer xx.02 verwijst naar het volgnummer binnen de sleutelcompetentie.
- Rechts in de eerste rij van elk leerplandoel staat de herkomst van het leerplandoel (bijvoorbeeld 01.02 of geen nummer):
  - Het nummer verwijst naar het corresponderend minimumdoel.
    Een overzicht van de minimumdoelen is terug te vinden op de website van AHOVOKS.
  - Indien er geen nummer staat, gaat het over een GO!-doel.

BV3_01.02.01 Subdoel 1

- Ook de subdoelen krijgen een nummering (bijvoorbeeld BV3_01.02.01):
  - Dit is het eerste subdoel van het leerplandoel BV3_01.02.
- Indien een subdoel overeenkomt met een minimumdoel wordt de verwijzing naar het minimumdoel rechts in de tabel opgenomen.
- Niet elk leerplandoel heeft subdoelen.

Leerplandoelen

Sleutelcompetentie 1: Competenties op vlak van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn en op vlak van lichamelijke, geestelijke en emotionele gezondheid

BV3_01.01

01.01

De leerlingen passen technieken voor levensreddend handelen toe in een gesimuleerde leeromgeving. [1]

- technieken en hulpmiddelen bij ongevallen en noodsituaties
- AED
- symptomen gerelateerd aan ongevallen en noodsituaties

toepassen

BV3_01.02

01.02

De leerlingen ontwikkelen gezondheidsvaardigheden in functie van hun fysiek en mentaal welzijn binnen verschillende thema's.

evalueren

BV3_01.02.01

Subdoel 1

De leerlingen beoordelen vanuit verschillende thema's hun eigen fysiek gezondheidsgedrag aan de hand van recente wetenschappelijke inzichten.

- gezondheidsrichtlijnen

BV3_01.02.02

Subdoel 2

De leerlingen beoordelen hun eigen mentaal welbevinden aan de hand van recente wetenschappelijke inzichten.

- richtlijnen met betrekking tot mentaal welbevinden

BV3_01.02.03

Subdoel 3

De leerlingen beoordelen eigen en andermans gedrag aan de hand van recente wetenschappelijke inzichten.

- principes van gedragsverandering

[1] Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

BV3_01.03

01.03

De leerlingen voeren conform de beweegrichtlijnen in verschillende bewegingsomgevingen activiteiten uit in verschillende individuele, interactieve en ritmisch expressieve bewegingsdomeinen. [2]

toepassen

BV3_01.04

De leerlingen reflecteren over de impact van uitgevoerde fysieke activiteiten op hun gezondheid in functie van een levenslange fysieke actieve levensstijl.

- beweegrichtlijnen
- fysieke activiteitsgraad
- hartfrequentiezones

evalueren

BV3_01.05

01.04

De leerlingen ontwikkelen kracht, lenigheid, uithouding, snelheid, coördinatie en evenwicht, rekening houdend met de evolutie van hun fysieke capaciteiten.

- lichaamskenmerk-specifieke activiteiten

toepassen

BV3_01.06

De leerlingen onderbouwen hun eigen beweegvoorkeuren aan de hand van hun eigen fysieke capaciteiten en de mogelijke evolutie ervan.

evalueren

BV3_01.07

01.05

De leerlingen voeren motorische basisvaardigheden uit, rekening houdend met ergonomische principes en de evolutie van hun fysieke capaciteiten.

- technieken van bewegingsleer
- ergonomie

toepassen

[2] Rekening houdend met de context (zoals bewegingsomgevingen en bewegingsdomeinen) waarin het minimumdoel aan bod komt.

BV3_01.08

01.06

De leerlingen passen tactieken en principes toe met respect voor de afgesproken regels en rollen in sport en spel. [3]

toepassen

BV3_01.08.01

Subdoel 1

De leerlingen hanteren in meerdere rollen regels van verschillende spelvormen, individuele sporten, interactieve sporten en ritmisch-expressieve sporten.

BV3_01.08.02

Subdoel 2

De leerlingen hanteren in meerdere rollen spel- en sporttactieken, strategieën en principes binnen verschillende spelvormen, individuele sporten en interactieve sporten.

BV3_01.08.03

Subdoel 3

De leerlingen hanteren in meerdere rollen principes van ritmiek binnen ritmisch-expressieve bewegingsactiviteiten.

BV3_01.09

01.07

De leerlingen hanteren in verschillende rollen in sport en spel principes van verantwoord en veilig gedrag. [4]

- veilige beweegomgeving

toepassen

[3] Rekening houdend met de context (zoals de bewegingsdomeinen) waarin het minimumdoel aan bod komt.
[4] Rekening houdend met de context (zoals de bewegingsdomeinen) waarin het minimumdoel aan bod komt.

Sleutelcompetentie 2: Competenties in het Nederlands

BV3_02.01

02.09

De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen. [5]

toepassen

BV3_02.02

02.10

De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

- tekstkenmerken voor receptie
- minimumvereisten voor productie

toepassen

BV3_02.03

De leerlingen lichten binnen een context de betekenis van (hoog)frequente academische woordenschat toe.

- tekstkenmerken voor receptie

begrijpen

[5] Dit minimumdoel wordt doelgericht ingezet in functie van alle andere minimumdoelen binnen sleutelcompetentie 2. Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

BV3_02.04

02.01

De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten.

- tekstkenmerken voor receptie

Tekstsoorten	• grote variatie aan tekstsoorten
Structuur en samenhang	• complexe structuur • herkenbare samenhang
Inhoud	• concrete tot algemene inhoud • gemiddelde tot vrij hoge informatiedichtheid
Taal	• Standaardnederlands en andere taalvariëteiten • langere, complexere zinnen • frequente en laagfrequente woorden • figuurlijk taalgebruik • normaal spreektempo (bijkomend voor mondelinge receptie)

analyseren

BV3_02.04.01

Subdoel 1

De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht beluisteren van teksten.

BV3_02.04.02

Subdoel 2

De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen van teksten.

BV3_02.05

02.02

De leerlingen beoordelen doelgericht informatie op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid bij het lezen en luisteren.

- vormen van gelaagdheid
- perspectiefwisselingen

evalueren

BV3_02.05.01

Subdoel 1

De leerlingen beoordelen doelgericht informatie op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid bij het lezen.

BV3_02.05.02

Subdoel 2

De leerlingen beoordelen doelgericht informatie op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid bij het luisteren.

BV3_02.06

02.03

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.

- tekstkenmerken voor receptie

evalueren

BV3_02.06.01

Subdoel 1

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het beluisteren van teksten.

BV3_02.06.02

Subdoel 2

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen van teksten.

BV3_02.07

02.04

De leerlingen nemen notities bij het lezen en beluisteren van teksten.

- tekstkenmerken voor receptie
- minimumvereisten van de geproduceerde tekst
    - inhoud en vorm afgestemd op het doel en op de doelgroep
- notities voor niet-onmiddellijk gebruik

creëren

BV3_02.07.01

Subdoel 1

De leerlingen nemen notities bij het beluisteren van teksten.

BV3_02.07.02

Subdoel 2

De leerlingen nemen notities bij het lezen van teksten.

BV3_02.08

02.05

De leerlingen vatten doelgericht een geschreven tekst schriftelijk samen.

- tekstkenmerken voor schriftelijke receptie
- minimumvereisten van de geproduceerde tekst
    - herformulering op het vlak van woordgebruik en zinsbouw

creëren

BV3_02.09

02.06

De leerlingen spreken en schrijven doelgericht.

- minimumvereisten voor productie

Tekstsoorten	• grote variatie aan tekstsoorten
Structuur en samenhang	• herkenbare tekstopbouw • gepaste tekststructuur, vaste tekststructuren • herkenbare tekstverbanden • tekstopbouwende elementen (bijkomend voor schriftelijke productie) • gepaste lay-out (bijkomend voor schriftelijke productie)
Inhoud	• concrete tot algemene inhoud • gemiddelde tot vrij hoge informatiedichtheid
Taal	• frequente en laagfrequente woorden • figuurlijk taalgebruik • gepast register • woordkeuze • zinsbouw • helderheid • adequaatheid • correctheid • vlotheid
Ondersteuning	• met behulp van ondersteunende middelen

Bijkomend voor mondelinge productie	Bijkomend voor schriftelijke productie

• Standaardnederlands met aandacht voor:
  ○ uitspraak
  ○ intonatie
• gepaste lichaamstaal
	• Standaardnederlands met aandacht voor:
	  ○ spelling
	  ○ interpunctie

creëren

BV3_02.09.01

Subdoel 1

De leerlingen spreken doelgericht.

BV3_02.09.02

Subdoel 2

De leerlingen schrijven doelgericht.

BV3_02.10

02.07

De leerlingen drukken zich creatief uit met taal. [6]

creëren

BV3_02.11

02.08

De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.

- tekstkenmerken voor receptie
- minimumvereisten voor productie

creëren

BV3_02.11.01

Subdoel 1

De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge interactie.

BV3_02.11.02

Subdoel 2

De leerlingen nemen doelgericht deel aan schriftelijke interactie.

BV3_02.12

De leerlingen debatteren over maatschappelijke, sociale of ethische stellingen.

- retorische elementen

creëren

BV3_02.12.01

Subdoel 1

De leerlingen formuleren zelf een relevante debatstelling.

BV3_02.12.02

Subdoel 2

De leerlingen structureren hun ideeën tot een openingsbetoog.

BV3_02.12.03

Subdoel 3

De leerlingen herkennen retorische elementen en passen ze toe.

BV3_02.12.04

Subdoel 4

De leerlingen herkennen en reageren adequaat op incomplete en valse argumentatie.

[6] Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

BV3_02.13

02.11

De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

- herkomst van woorden
- gevoelswaarde van woorden: eufemisme en dysfemisme
- vormen van humor
- zinsdelen: handelend voorwerp
- zinssoorten: actieve en passieve zinnen
- spelling van in te zetten woorden

toepassen

BV3_02.14

02.12

De leerlingen passen inzicht in taalgebruik toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

- vaste tekststructuren
- talige elementen om tekstverbanden uit te drukken
- tekstconventies
- effecten van multimediale elementen
- elementen van argumentatie: tegenargument, drogreden

toepassen

BV3_02.15

02.13

De leerlingen illustreren het effect van taaluitingen, taalvariëteiten en talen op identiteitsvorming en sociale omgang.

- taal als factor van exclusie en inclusie

begrijpen

BV3_02.16

02.14

De leerlingen verwoorden de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten.[7]

creëren

[7] Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

BV3_02.17

De leerlingen beoordelen literaire teksten aan de hand van tekstelementen en persoonlijke voorkeuren.

evalueren

BV3_02.18

02.15

De leerlingen gaan in interactie over de relevantie van literaire teksten voor hun leefwereld, voor de samenleving waarin ze leven en voor de samenleving waarin de teksten ontstonden.

evalueren

BV3_02.18.01

Subdoel 1

De leerlingen herkennen en interpreteren verschillende perspectieven in teksten.

BV3_02.18.02

Subdoel 2

De leerlingen analyseren hoe literatuur denkkaders uit de samenleving ter discussie stelt.

Sleutelcompetentie 3: Competenties in andere talen

RICHTSNOER ERK A2+

BV3_03.01

03.01

De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten.

- teksten in het Engels en in het Frans
- tekstkenmerken voor receptie

Tekstsoorten	• variatie aan tekstsoorten
Lengte	• vrij korte en af en toe iets langere teksten
Structuur en samenhang	• tekststructuur met een beperkte mate van complexiteit • vrij grote en herkenbare samenhang
	Bijkomend voor schriftelijke receptie
	• vrij duidelijke lay-out
Inhoud	• concrete tot vrij algemene inhoud • niet al te hoge informatiedichtheid
Taal	• hoofdzakelijk frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een brede waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke, professionele en educatieve domein • zinsbouw met een beperkte mate van complexiteit
	Bijkomend voor mondelinge receptie
	• met een beperkte mate van achtergrondruis • normaal spreektempo met weinig pauzes • ondersteunende maar natuurlijke intonatie • heldere uitspraak • duidelijke articulatie • met lichte afwijking ten opzichte van standaardtaal

analyseren

BV3_03.01.01

Subdoel 1

De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen van teksten.

BV3_03.01.02

Subdoel 2

De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht beluisteren van teksten.

BV3_03.02

03.02

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.

- teksten in het Engels en in het Frans
- tekstkenmerken voor receptie

analyseren

BV3_03.02.01

Subdoel 1

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen van teksten.

BV3_03.02.02

Subdoel 2

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het beluisteren van teksten

BV3_03.03

03.03

De leerlingen spreken en schrijven doelgericht.

- in het Engels en in het Frans
- minimumvereisten voor productie

<table>
<tr><td>Tekstsoorten</td><td colspan="2">• variatie aan tekstsoorten</td></tr>
<tr><td>Lengte</td><td colspan="2">• vrij beperkte lengte</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Structuur en samenhang</td><td colspan="2">• gepaste en herkenbare tekststructuur
• duidelijk herkenbare tekstverbanden</td></tr>
<tr><td colspan="2">Bijkomend voor schriftelijke productie</td></tr>
<tr><td colspan="2">• duidelijke herkenbare tekstopbouw en tekstopbouwende elementen: titel, alinea
• gepaste lay-out
• heldere doorlopende tekst die over het algemeen te begrijpen is</td></tr>
<tr><td>Inhoud</td><td colspan="2">• concrete tot vrij algemene inhoud</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Taal</td><td colspan="2">• beheersing van frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen om zich uit te drukken over een beperktewaaier aan relevante thema’s binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein, al kunnen lexicale beperkingen leiden tot herhaling, tot omhaal van woorden en tot moeite met formulering
• over het algemeen redelijk goede beheersing van eerder en nieuwverworven grammaticale structuren, maar met merkbare invloed vanuit de moedertaal
• fouten komen voor, maar begrip van boodschap door ontvanger komt meestal niet in het gedrang
• enkelvoudige en eenvoudig samengestelde zinnen
• gepast register</td></tr>
<tr><td>Bijkomend voor mondelinge productie</td><td>Bijkomend voor schriftelijke productie</td></tr>
<tr><td>• gepaste lichaamstaal
• uitspraak is over het algemeen duidelijk te verstaan en begrip van de boodschap komt meestal niet in het gedrang ondanks mogelijke uitspraakfouten
• kan zich betrekkelijk vlot uitdrukken ondanks regelmatige pauzes of herstelacties</td><td>• spelling, leestekengebruik en lay-out staan tekstbegrip niet in de weg</td></tr>
</table>

Ondersteuning	• met behulp van ondersteunende middelen

creëren

BV3_03.03.01 Subdoel 1

De leerlingen spreken doelgericht.

BV3_03.03.02 Subdoel 2

De leerlingen schrijven doelgericht.

BV3_03.04

03.04

De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.

- in het Engels en in het Frans
- tekstkenmerken voor receptie
- minimumvereisten voor productie

Taal	Bijkomend
	• gepaste beleefdheidsconventies bij taalhandelingen
	Bijkomend voor mondelinge productie
	• kan onvoorbereid deelnemen aan een eenvoudig gesprek, maar zal soms moeten vragen om herhaling van bepaalde woorden en zinnen • kan een eenvoudig gesprek beginnen, gaande houden en beëindigen • kan elementen uit het gesprek herhalen om begrip te bevestigen

creëren

BV3_03.04.01

Subdoel 1

De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge interactie.

BV3_03.04.02

Subdoel 2

De leerlingen nemen doelgericht deel aan schriftelijke interactie.

BV3_03.05

03.05

De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen. [8]

- in het Engels en in het Frans

toepassen

[8] Dit minimumdoel wordt doelgericht ingezet in functie van alle andere minimumdoelen binnen sleutelcompetentie 3. Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

BV3_03.06

03.06

De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

- in het Engels en in het Frans
- tekstkenmerken voor receptie
- minimumvereisten voor productie

toepassen

BV3_03.07

03.07

De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. [9]

- voornaamwoorden: persoonlijk (met nadruk [F]), onbepaald, betrekkelijk, en [F], y [F]
- hoofd- en rangtelwoorden
- werkwoorden: conditionnel présent [F], going to future [E]; do om iets te benadrukken [E]
- frequente modal verbs [E]
- frequente voorzetselgroepen
- genitiefvormen [E]
- frequente onderschikkende voegwoorden
- betrekkelijke bijzinnen met qui, que, dont, où [F]; met that, who, whose, which, when, where, why [E]
- the conditional (realis) [E]
- uitspraak: specifieke grafieën en klanken, liaison, enchaînement [F]; letters van het alfabet; zinsklemtoon
- spelling van in te zetten woorden

toepassen

BV3_03.08

03.08

De leerlingen geven bij het lezen en beluisteren van teksten overeenkomsten en verschillen aan tussen de eigen en andere maatschappijen en culturen, waarin de doeltaal wordt gesproken.

- teksten in het Engels en in het Frans

analyseren

[9] Onderstaande elementen gelden voor het Frans én het Engels, tenzij gespecificeerd dat ze enkel voor het Frans of het Engels gelden door de aanduiding van respectievelijk [F] of [E].

BV3_03.09	03.09
De leerlingen drukken de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten uit. [10] • teksten in het Engels en in het Frans	
creëren	

[10] Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

Sleutelcompetentie 4: Digitale competenties en mediawijsheid

BV3_04.01

04.01

De leerlingen gebruiken doelgericht courante functionaliteiten van vergelijkbare toepassingen om digitale inhouden te creëren. [11]

toepassen

BV3_04.02

04.02

De leerlingen respecteren ethische, sociale en legale regels bij het gebruiken van digitale technologie. [12]

toepassen

[11] Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
[12] Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

Sleutelcompetentie 5: Sociaal-relationele competenties

BV3_05.01

05.01

De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie rekening houdend met elkaars grenzen. [13]

creëren

BV3_05.01.01

Subdoel 1

De leerlingen dragen in groepsactiviteiten actief bij aan de uitwerking van een gezamenlijk resultaat.

- principes van verbindende communicatie
- principes van groepsdynamiek

BV3_05.01.02

Subdoel 2

De leerlingen brengen grensoverschrijdend gedrag in verband met machtsmisbruik en pest- en uitsluitingsgedrag.

- sociaal welbevinden

[13] Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

Sleutelcompetentie 6: Competenties inzake wiskunde, exacte wetenschappen en technologie

WISKUNDE

BV3_06.01

06.01

De leerlingen rekenen met reële getallen.

- machten met rationale exponent, n-de machtswortels en logaritmen met willekeurig grondtal met inbegrip van rekenregels en eigenschappen

toepassen

BV3_06.02

06.02

De leerlingen brengen met behulp van de grafiek, kenmerken van een functie in verband met de betekenisvolle situatie die door de functie beschreven wordt.

analyseren

BV3_06.03

06.03

De leerlingen bepalen en vergelijken gemiddelde veranderingen over intervallen met behulp van differentiequotiënten.

toepassen

BV3_06.04

06.04

De leerlingen analyseren kenmerken van de functie f(x)=b.a^x: stijgen/dalen, toenemende stijging/afnemende daling en gedrag op oneindig.

analyseren

BV3_06.05

06.05

De leerlingen gebruiken modellen voor exponentiële groei.

- beginwaarde, groeifactor

analyseren

BV3_06.06

06.06

De leerlingen bepalen kansen met behulp van boomdiagrammen en de wet van Laplace.

- verband tussen relatieve frequentie en kans

analyseren

BV3_06.07

06.07

De leerlingen verklaren het belang van representativiteit bij steekproeven voor het formuleren van statistische besluiten over een populatie.

begrijpen

BV3_06.08

06.08

De leerlingen leggen in concrete situaties het verschil uit tussen samenhang en causaliteit.

begrijpen

BV3_06.09

06.09

De leerlingen gebruiken de normale verdeling als continu model bij gegeven data.

- grafische beoordeling van de toepasbaarheid van het model
- rekenkundig gemiddelde en de standaardafwijking van de gegeven data als schatting voor de parameters van het model
- grafische betekenis van gemiddelde en standaardafwijking van een normaal verdeelde kansvariabele in termen van de Gausskromme

analyseren

BV3_06.10

06.10

De leerlingen berekenen kansen bij een normaal verdeelde kansvariabele.

analyseren

BV3_06.11

06.11

De leerlingen beschrijven fenomenen uit de realiteit aan de hand van wiskundige concepten uit de derde graad.

analyseren

BV3_06.12

06.12

De leerlingen lossen vraagstukken en problemen op door te mathematiseren en dematematiseren en door gebruik te maken van heuristieken. [14]

creëren

BV3_06.13

06.13

De leerlingen gebruiken ICT om berekeningen uit te voeren en grafische voorstellingen te maken. [15]

toepassen

[14] Rekening houdend met concepten van de derde graad.
[15] Rekening houdend met concepten van de derde graad.

WETENSCHAPPEN

BV3_06.14

06.19

De leerlingen verklaren de chemische informatie op product- en materiaallabels in functie van veiligheid, gezondheid en leefmilieu.

analyseren

BV3_06.14.01

Subdoel 1

De leerlingen lezen en gebruiken chemische informatie op etiketten: gevarenpictogrammen, P- en H-zinnen, aanbevelingen voor opslag en afvoer.

- chemische eigenschappen en risico's van oplosmiddelen en zuren

BV3_06.14.02

Subdoel 2

De leerlingen lezen en gebruiken informatie over ingrediënten en voedingswaarde op etiketten van voedingsmiddelen.

- voedingsbestanddelen

BV3_06.14.03

Subdoel 3

De leerlingen interpreteren uitdrukkingen van dosis en concentratie: g/liter, massa%, volume%, ppm.

- dosis en concentratie van stoffen in relatie tot gebruik

BV3_06.14.04

Subdoel 4

De leerlingen bepalen kwantitatief het gehalte van een stof aanwezig in een oplossing of voedingsmiddel.

BV3_06.15

06.14

De leerlingen lichten bij de mens de bevruchting en factoren toe die de ontwikkeling van embryo en foetus beïnvloeden.

- bevruchting, bevruchte eicel, navelstreng, moederkoek, embryo, foetus
- embryonale en foetale ontwikkeling
- invloed van medicatie, straling, virussen, roken…

begrijpen

BV3_06.16

06.15

De leerlingen illustreren bij de mens hoe hormonale regelingen en gezondheidsgedrag de vruchtbaarheid beïnvloeden.

begrijpen

BV3_06.16.01

Subdoel 1

De leerlingen bespreken methoden van beheersing van de vruchtbaarheid en hun betrouwbaarheid.

- hormonale anticonceptie

BV3_06.16.02

Subdoel 2

De leerlingen bespreken verschillende technieken om de kans op zwangerschap bij verminderde vruchtbaarheid te verhogen.

- vruchtbaarheidsbehandeling

BV3_06.16.03

Subdoel 3

De leerlingen bespreken de gevolgen van het gezondheidsgedrag op de vruchtbaarheid.

BV3_06.17

06.16

De leerlingen leggen het overerven en de expressie van kenmerken bij organismen uit.

- gen als drager van genetische informatie
- chromosoom
- DNA

begrijpen

BV3_06.17.01

Subdoel 1

De leerlingen benoemen erfelijke en niet-erfelijke eigenschappen.

BV3_06.17.02

Subdoel 2

De leerlingen beschrijven DNA als een macromolecule bestaande uit genen, de dragers van de genetische code.

BV3_06.17.03

Subdoel 3

De leerlingen beschrijven genexpressie als de vertaling van de genetische code in DNA naar kenmerken van een individu.

BV3_06.17.04

Subdoel 4

De leerlingen leggen de overerving van het geslacht bij de mens uit.

BV3_06.18

06.17

De leerlingen verklaren met wetenschappelijk onderbouwde argumenten biologische evolutie.

evalueren

BV3_06.18.01

Subdoel 1

De leerlingen verduidelijken de belangrijkste stappen in het ontstaan en de ontwikkeling van het leven op aarde.

BV3_06.18.02

Subdoel 2

De leerlingen geven argumenten uit verschillende wetenschappelijke domeinen die biologische evolutie ondersteunen.

- argumenten uit biogeografie, vergelijkende anatomie, paleontologie, embryologie, geologie, genetica of biochemie

BV3_06.18.03

Subdoel 3

De leerlingen bespreken de moderne evolutietheorie.

BV3_06.19

06.18

De leerlingen leggen natuurlijke selectie uit als een evolutieproces dat de genetische samenstelling van een populatie kan wijzigen.

begrijpen

BV3_06.19.01

Subdoel 1

De leerlingen onderbouwen de afstamming van een gemeenschappelijke voorouder aan de hand van een evolutieboom.

- tree of life

BV3_06.19.02

Subdoel 2

De leerlingen verklaren hoe via (natuurlijke) selectie een grotere kans op overleven mogelijk is.

- struggle for life
- survival of te fittest
- biologische soort
- populatie

BV3_06.20

06.20

De leerlingen reflecteren over aangereikte toepassingen of processen in het kader van duurzame chemie.

- principes van take-make-waste, cradle-to-cradle
- energie- en grondstoffengebruik
- recycleerbaarheid van grondstoffen

evalueren

BV3_06.21

06.21

De leerlingen beschrijven kernfusie en kernsplitsing in het kader van energievoorziening met bijbehorende veiligheidsaspecten.

begrijpen

BV3_06.21.01

Subdoel 1

De leerlingen beschrijven de processen kernfusie en kernsplitsing op nucleair niveau.

BV3_06.21.02

Subdoel 2

De leerlingen beschrijven de omzetting van massa in energie bij kernfusie en kernsplitsing aan de hand van een formularium met onder andere de formule voor de massa-energierelatie $E=mc^2$.

BV3_06.21.03

Subdoel 3

De leerlingen beschrijven enkele voordelen, nadelen, risico's en veiligheidsmaatregelen bij kernreactoren.

BV3_06.22

06.22

De leerlingen verklaren aan de hand van eigenschappen van golven fenomenen of toepassingen uit het dagelijks leven.

- geluid/golven: energieoverdracht, geluidssnelheid/golfsnelheid, invloed van het medium, toonhoogte/frequentie, geluidsniveau/amplitude, decibelschaal en veiligheidsaspecten

begrijpen

BV3_06.23 06.23
De leerlingen verklaren aan de hand van eigenschappen van permanente magneten en elektromagneten fenomenen of toepassingen uit het dagelijks leven.
begrijpen
BV3_06.23.01 Subdoel 1
De leerlingen visualiseren het magnetisch veld rondom een permanente magneet en rondom een elektromagneet.
BV3_06.23.02 Subdoel 2
De leerlingen verklaren fenomenen of toepassingen uit het dagelijks leven aan de hand van de werking en eigenschappen van permanente magneten.
BV3_06.23.03 Subdoel 3
De leerlingen verklaren toepassingen uit het dagelijks leven aan de hand van de werking en eigenschappen van elektromagneten.

STEM

BV3_06.24

06.24

De leerlingen werken op een veilige en duurzame manier met materialen, stoffen, organismen en technische systemen.

toepassen

BV3_06.25

06.25

De leerlingen voeren onderzoek aan de hand van een wetenschappelijke methode om kennis te ontwikkelen en om vragen te beantwoorden. [16]

creëren

BV3_06.25.01

Subdoel 1

De leerlingen voeren onderzoek aan de hand van een wetenschappelijke methode met volgende deelstappen: onderzoeksvraag, hypothese, onderzoeksplan, uitvoering, verwerking data, besluiten, reflectie en rapportering en dit om kennis te ontwikkelen en om vragen te beantwoorden.

BV3_06.26

06.26

De leerlingen ontwerpen een oplossing voor een probleem door wetenschappen, technologie of wiskunde geïntegreerd aan te wenden. [17]

creëren

BV3_06.26.01

Subdoel 1

De leerlingen ontwerpen een oplossing voor een probleem door wetenschappen, technologie of wiskunde geïntegreerd aan te wenden en via volgende deelaspecten van de ontwerpcyclus: probleem/behoefte-onderzoek, ontwerp, realisatie, test/ingebruikname en evaluatie van de oplossing.

BV3_06.27

06.27

De leerlingen illustreren de wisselwerking tussen wetenschappen, technologie, wiskunde en de maatschappij aan de hand van maatschappelijke uitdagingen. [18]

- duurzame ontwikkelingsdoelen: SDG's (sustainable development goals)

begrijpen

[16] Rekening houdend met concepten van de derde graad.
[17] Rekening houdend met concepten van de derde graad en de context waarin dit minimumdoel aan bod komt.
[18] Rekening houdend met de context waarin dit minimumdoel aan bod komt.

Sleutelcompetentie 7: Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven

BV3_07.01

07.01

De leerlingen reflecteren over de betekenis, de principes en de werking van de democratische rechtsstaat en hun verantwoordelijkheid daarin.

evalueren

BV3_07.01.01

Subdoel 1

De leerlingen reflecteren over sociale uitdagingen voor een democratische rechtsstaat.

- sociale ongelijkheid
- welvaartsstaat

BV3_07.01.02

Subdoel 2

De leerlingen vergelijken politieke partijen en ideologische stromingen.

- breuklijnen

BV3_07.01.03

Subdoel 3

De leerlingen reflecteren aan de hand van voorbeelden over de invloed van Europees burgerschap op verschillende maatschappelijke domeinen.

BV3_07.01.04

Subdoel 4

De leerlingen reflecteren over hoe individuen en groepen kunnen participeren aan en druk uitoefenen op politieke besluitvorming.

- supranationale en intergouvernementele organisaties
- eigen rol en verantwoordelijkheid

BV3_07.02

07.02

De leerlingen reflecteren over het relationele, gelaagde en dynamische karakter van identiteit. [19]

- meerderheid, minderheid
- sociale cohesie, solidariteit, wij-zij-denken, sociale polarisatie

evalueren

[19] Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

BV3_07.03

07.03

De leerlingen lichten toe hoe verschillende vormen van diversiteit verrijkend en uitdagend zijn voor het samenleven. [20]

- eigenschappen van verschillende vormen van samenleven: inclusie en exclusie
- tolerantie en de grenzen ervan
- kenmerken van mechanismen achter onverdraagzaamheid, discriminatie en racisme in historische en actuele voorbeelden

evalueren

BV3_07.04

07.04

De leerlingen gaan geïnformeerd, beargumenteerd en constructief in dialoog over maatschappelijke thema's. [21]

- compromis, consensus, win-win-oplossing
- belangen van de betrokkenen
- framing-effect
- strategieën: democratisch onderhandelen over conflicterende standpunten, meerdere perspectieven innemen

toepassen

[20] Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
[21] Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

Sleutelcompetentie 8: Competenties met betrekking tot historisch bewustzijn

BV3_08.01

08.01

De leerlingen bouwen een historisch referentiekader op met structuurbegrippen, scharnierpunten en kenmerken eigen aan de moderne en de hedendaagse tijd.

- de zeven periodes van het courante westerse historisch referentiekader: de prehistorie, het oude nabije oosten, de klassieke oudheid, de middeleeuwen, de vroegmoderne tijd, de moderne tijd, de hedendaagse tijd
- de drie dimensies van een inhoudelijk referentiekader: tijd, ruimte en maatschappelijke domeinen

begrijpen

BV3_08.02

08.02

De leerlingen lichten verbanden toe tussen de maatschappelijke domeinen voor westerse en niet-westerse samenlevingen uit de moderne en de hedendaagse tijd.

begrijpen

BV3_08.03

08.03

De leerlingen lichten kenmerken toe van interculturele contacten tussen westerse en niet-westerse samenlevingen uit de moderne en de hedendaagse tijd.

- multiperspectiviteit

begrijpen

BV3_08.04

08.04

De leerlingen vergelijken kenmerken van bestudeerde samenlevingen in eenzelfde periode en tussen periodes.

analyseren

BV3_08.04.01

Subdoel 1

De leerlingen illustreren kenmerken van de bestudeerde samenlevingen uit de moderne en de hedendaagse tijd.
inhoudsgebieden:

- de doorwerking van het ancien régime
- politieke revoluties
- sociaal-economische (r)evolutie(s)
- mondialisering
- WO I
- het interbellum: sociaal-economische veranderingen en politiek extremisme
- WO II en schendingen van mensenrechten
- internationale samenwerking
- de bipolaire wereld
- sociaal-economische evolutie na WO II
- dekolonisatiegolven
- actuele geopolitieke spanningen

BV3_08.04.02

Subdoel 2

De leerlingen vergelijken minstens één kenmerk van samenlevingen binnen de moderne en de hedendaagse tijd.

BV3_08.04.03

Subdoel 3

De leerlingen actualiseren minstens één kenmerk van samenlevingen binnen de moderne en de hedendaagse tijd.

- valkuilen van presentisme

BV3_08.05

08.05

De leerlingen vergelijken de courante westerse periodisering met andere periodiseringen in tijd en ruimte. [22]

analyseren

[22] Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

BV3_08.06

08.06

De leerlingen analyseren kritisch historische bronnen met betrekking tot de bestudeerde periodes in functie van een historische vraag.

- soort, presentatie en context van de bron
- retorische strategieën
- multiperspectiviteit
- standplaatsgebondenheid
- vergelijking van bronnen

analyseren

BV3_08.07

08.07

De leerlingen beantwoorden een historische vraag aan de hand van historische bronnen met betrekking tot de bestudeerde periodes en historische redeneerwijzen.

- historische redeneerwijzen:
  - oorzaak-gevolg
  - toeval
  - continuïteit en verandering
  - historisch contextualiseren

analyseren

BV3_08.08

08.08

De leerlingen analyseren de invloed van de eigen standplaatsgebondenheid en die van anderen op historische beeldvorming met betrekking tot de bestudeerde periodes.

analyseren

BV3_08.09

08.09

De leerlingen lichten betekenissen toe die men geeft aan historische fenomenen uit de bestudeerde periodes.

- persoonlijke betekenisgeving
- collectieve herinneringen

begrijpen

Sleutelcompetentie 9: Competenties met betrekking tot ruimtelijk bewustzijn

BV3_09.01

09.01

De leerlingen lichten het ontstaan en de evolutie van het heelal, het Zonnestelsel en van de Aarde in een tijd-ruimtekader toe.

- oerknal, uitdijend heelal
- ster, planeten, manen, kometen, meteoren
- lichtjaar, astronomische eenheid

begrijpen

BV3_09.02

09.02

De leerlingen lichten de gelaagde opbouw en samenstelling van de Aarde en de atmosfeer toe.

- korst, mantel, kern, lithosfeer, asthenosfeer, mesosfeer
- troposfeer, stratosfeer, mesosfeer, ozonlaag

begrijpen

BV3_09.03

09.03

De leerlingen beschrijven kenmerken en verklaren gevolgen van rotatie en revolutie van de Aarde.

- zin, duur
- dag en nacht, tijdsbepaling
- seizoenen, lengte van dag en nacht

begrijpen

BV3_09.04

09.04

De leerlingen beschrijven oorzaken en gevolgen van platentektoniek.

- aardplaten
- subductietrekkracht, rugduwkracht
- aardbevingen, vulkanisme, gebergten

begrijpen

BV3_09.05

09.05

De leerlingen lichten de werking en de gevolgen van geomorfologische processen toe.

- verwering, erosie, sedimentatie onder invloed van temperatuur, water, wind, neerslag, ijs

begrijpen

BV3_09.06

09.06

De leerlingen lichten atmosferische processen toe aan de hand van neerslag, temperatuur en winden.

begrijpen

BV3_09.07

09.07

De leerlingen reflecteren over mogelijke maatregelen met betrekking tot klimaatverandering.

- mondiaal niveau: klimaatmodel
- lokaal niveau: beleid
- adaptatie, mitigatie

evalueren

BV3_09.08

09.08

De leerlingen verklaren een landschap vanuit de landschapsgenese.

- vanuit fysisch en/of politiek-, sociaal- en economisch standpunt

evalueren

BV3_09.09

09.09

De leerlingen evalueren de inrichting van een gebied in het Vlaams Gewest of het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op basis van principes van duurzame ontwikkeling.

- ruimtelijk beleid in het Vlaams- of Brussels Hoofdstedelijk Gewest
- gevolgen van ruimtelijk beleid
- duurzaam ruimtegebruik

evalueren

BV3_09.10

09.10

De leerlingen zetten terreintechnieken en geografische hulpbronnen met inbegrip van GIS-viewers functioneel in. [23]

toepassen

BV3_09.11

09.11

De leerlingen situeren absoluut en relatief personen, plaatsen, patronen en processen op relevante ruimtelijke schaalniveaus. [24]

toepassen

[23] Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
[24] Rekening houdend met personen, plaatsen, patronen en processen die in de derde graad aan bod komen.

Sleutelcompetentie 11: Economische en financiële competenties

BV3_11.01

11.01

De leerlingen beargumenteren binnen een persoonlijk of gezinsbudget keuzes bij aankopen rekening houdend met de totale kostprijs en de financieringskost.

- belang van financiële engagementen op korte en lange termijn
- eenmalige en terugkerende kosten
- consumentenkrediet
- duurzame consumptie
- instantie voor hulp en advies: OCMW

evalueren

BV3_11.02

11.02

De leerlingen vergelijken sparen en beleggingsvormen op het vlak van risico en rendement.

- inflatie
- beleggingsprofiel

analyseren

BV3_11.03

11.03

De leerlingen lichten gevolgen van het werken met een arbeidsovereenkomst toe.

- loonbrief
- gevolgen op het vlak van sociale zekerheid, veiligheid en welzijn

begrijpen

BV3_11.04

11.04

De leerlingen lichten verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid bij een schadegeval toe.

- wettelijk verplichte verzekeringen, contractueel verplichte verzekeringen, facultatieve verzekeringen
- franchise

begrijpen

BV3_11.05

11.05

De leerlingen illustreren het marktmechanisme op de productmarkt.

- vraagcurve, aanbodcurve
- wet van vraag en aanbod
- beïnvloedende factoren op vraag en aanbod

begrijpen

BV3_11.06

11.06

De leerlingen lichten toe hoe de overheid via inkomsten en uitgaven een impact heeft op de samenleving en ongelijkheid tracht te beperken.

- progressiviteit van de personenbelasting
- herverdelingsmechanisme

begrijpen

BV3_11.07

De leerlingen lichten juridische en financieel-economische gevolgen van meerderjarigheid toe.

- handelingsbekwaam
- strafrechtelijke aansprakelijkheid
- bankverrichtingen

begrijpen

BV3_11.08

De leerlingen vullen een belastingaangifte in op basis van een vereenvoudigde aangifte.

- inkomstenjaar, aanslagjaar
- soorten inkomsten
- belastingverminderingen
- aanslagbiljet

toepassen

Sleutelcompetentie 13: Leercompetenties met inbegrip van onderzoekscompetenties, innovatief denken, creativiteit, probleemoplossend en kritisch denken, systeemdenken, informatieverwerking en samenwerken [25]

BV3_13.01

13.01

De leerlingen reflecteren cyclisch, vakspecifiek en vakoverschrijdend over het eigen leerproces en sturen het op basis daarvan doelgericht bij.

evalueren

BV3_13.02

13.02

De leerlingen zetten (meta)cognitieve leer- en regulatiestrategieën in om zich leerinhouden eigen te maken. [26]

toepassen

BV3_13.03

13.03

De leerlingen gebruiken school- en vaktaal. [27]

toepassen

[25] De leerplandoelen van deze sleutelcompetentie kunnen zowel ingezet worden voor de leerplandoelen van de basisvorming als voor de leerplandoelen van de specifieke vorming.
[26] Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
[27] Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

BV3_13.04	13.04
De leerlingen zoeken doelgericht informatie in diverse bronnen en verwerken die op een kritische en systematische manier. [28]	
analyseren	
BV3_13.04.01	Subdoel 1
De leerlingen bepalen zelfstandig een geschikte zoekstrategie.	
BV3_13.04.02	Subdoel 2
De leerlingen beoordelen op kritische wijze digitale en niet-digitale bronnen op bruikbaarheid op basis van aangereikte criteria.	
BV3_13.04.03	Subdoel 3
De leerlingen verwerken zelfstandig de informatie uit de bronnen in functie van een vooropgesteld doel.	

[28] Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

Sleutelcompetentie 15: Ontwikkeling van initiatief, ambitie en ondernemingszin en loopbaancompetenties

BV3_15.01

15.01

De leerlingen doorlopen bewust hun studie- of beroepskeuzeproces. [29]

creëren

BV3_15.01.01

Subdoel 1

De leerlingen onderzoeken het studie- en loopbaanaanbod.

BV3_15.01.02

Subdoel 2

De leerlingen kiezen één of meerdere studie- en/of beroepskeuzes.

BV3_15.01.03

Subdoel 3

De leerlingen beargumenteren de gekozen studie- en/of beroepskeuzes.

BV3_15.02

15.02

De leerlingen genereren creatieve ideeën om een probleem op te lossen en bespreken de uitvoerbaarheid ervan aan de hand van criteria. [30]

creëren

BV3_15.02.01

Subdoel 1

De leerlingen gebruiken verschillende technieken om ideeën te genereren.

BV3_15.02.02

Subdoel 2

De leerlingen beoordelen de uitvoerbaarheid.

[29] Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
[30] Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

Sleutelcompetentie 16: Cultureel bewustzijn en culturele expressie

BV3_16.01

De leerlingen beschrijven de relatie tussen (uitingen van) kunst en cultuur.

- wisselwerking tussen kunst en cultuur: context, inhoud en functie

begrijpen

BV3_16.02

16.03

De leerlingen lichten toe hoe een kunstwerk vanuit vorm en inhoud betekenis geeft. [31]

- vorm- en inhoudskenmerken van kunst- en cultuuruitingen
- samenhang van vormgeving en inhoud

begrijpen

BV3_16.03

16.01

De leerlingen brengen kunst- en cultuuruitingen in verband met de context waarin ze voorkomen. [32]

- wisselwerking tussen kunst- en cultuuruitingen in westerse en niet-westerse context(en)

analyseren

BV3_16.04

16.02

De leerlingen reflecteren over eigen beleving bij uiteenlopende kunst- en cultuuruitingen. [33]

- interactie tussen eigen waarnemingen, gedachten, gevoelens en gedragingen

evalueren

BV3_16.05

16.04

De leerlingen doorlopen een artistiek-creatief proces vanuit verbeelding. [34]

creëren

[31] Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
[32] Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
[33] Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
[34] Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

Minimale materiële vereisten

Voor het realiseren van de leerplandoelen is er nood aan voldoende materialen en de nodige uitrusting opdat deze kwaliteitsvol kunnen gerealiseerd worden. Voor de school is het belangrijk dat ze in kaart brengt welke materialen en uitrusting er minimaal nodig zijn om de leerplandoelen te kunnen realiseren.
Deze materialen en uitrusting hoeven niet noodzakelijk op school aanwezig te zijn. De school kan immers ook gebruik maken van materialen en uitrusting die aanwezig zijn op andere locaties zoals bijvoorbeeld andere scholen, infrastructuur van de gemeente, bedrijven…

Op de GO! Navigator worden er, voor deze doelen waarvoor dit relevant is, suggesties gedaan met betrekking tot het in kaart brengen van de minimale materiële vereisten.

Vakkenkoppeling

De vakkenkoppeling voor de basisvorming is terug te vinden op de website van het GO! (rubriek leerplannen).

Pedagogisch – didactische ondersteuning

Een uitgebreide pedagogisch – didactische ondersteuning is terug te vinden in de GO! Navigator.